

ФІНАНСОВО–КРЕДИТНА І ГРОШОВА ПОЛІТИКА

УДК 339.137.2

Смолинець І.Б.,
к.е.н., асистент кафедри менеджменту
Кошарська Н.М.,
здобувач кафедри публічного правління та адміністрування
Львівський національний університет ветеринарної
медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького

ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ КРЕДИТУВАННЯ В СФЕРІ АПК: ПРОБЛЕМИ ТА НЕОБХІДНІСТЬ ЯКІСНОГО РЕФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ КРЕДИТУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Smolynets I.B.,
and.sc.(econ.), assistant at the
department of management
Kosharska N.M.,
candidate for a degree at the department
of public management and administration
Lviv National University of Veterinary Medicine
and Biotechnologies named after S.Z. Gzhytskyi

ASSESSMENT OF CURRENT CREDIT IN THE FIELD OF AIC: PROBLEMS AND REFORM MECHANISM NEED FOR QUALITATIVE CREDITS FOR AGRICULTURAL ENTERPRISES

Постановка проблеми. Об'єктивна необхідність соціально-економічного розвитку сільськогосподарських підприємств України в умовах фінансової кризи вимагає здійснення реальних кроків в напрямі активного використання нововведень для поступового переходу до інноваційної економіки, створення сприятливого фінансово-економічного середовища для забезпечення сталого розвитку аграрних формуваль.

На даному етапі розвитку вітчизняної економіки виникає необхідність розробки і впровадження дієвих заходів для запуску механізму якісного реформування аграрного сектору і стабілізації виробництва в Україні, зокрема в сфері товарно-грошових і грошово-кредитних відносин.

Кредитування сільськогосподарських підприємств комерційними банками у нинішніх умовах ускладнилось або й зовсім неможливе з причини їхньої недостатньої дохідності, невисокої віддачі на вкладений капітал і низької ліквідності майна. Існуюча система кредитування орієнтована на дохідність у галузях із відносно високою оборотністю капіталу. Запропоновані відсоткові ставки та умови не дають змоги сільськогосподарським підприємствам бути повноправними учасниками ринку кредитних ресурсів.

Основними напрямками досягнення стабілізації сільськогосподарського виробництва є державна підтримка та залучення в аграрний сектор нових фінансових потоків. Ідея дотування і пільгового кредитування сільського господарства України розглядається як опорна для аграрних підприємств. Існуючий мораторій на іпотеку земель сільськогосподарського призначення уповільнює розвиток кредитного забезпечення підприємств аграрного сектору економіки.

Враховуючи наявність цих та інших проблем, слід зазначити, що питання дослідження й удосконалення банківських механізмів кредитування аграрних підприємств набули актуального значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомим надбанням в осмисленні сучасного кредитування аграріїв є дослідження відомих вчених, серед яких О.Є. Гудзь, М.Я. Дем'яненко, В.І. Міщенко, О.О. Непочатенко, А.В. Сомик, М.Г. Чумаченко та інші науковці, в працях яких цілісно розглядаються банківські механізми кредитування з власною інфраструктурою та вивчається їх роль у розвитку аграрного сектору економіки. Аналіз результатів їх досліджень засвідчує, що здебільшого наукові розробки стосуються лише окремих аспектів проблеми: організації коротко- і довгострокового банківського кредитування, лізингового кредитування, кредитної кооперації, кредитних ризиків, аналізу кредитоспроможності позичальників, аналізу окремих видів кредитних продуктів тощо.

Постановка завдання. Метою статті є дослідити основні проблеми щодо кредитного забезпечення сільськогосподарських підприємств, проаналізувати сучасні умови банківського кредитування підприємств галузі і тенденції розвитку та запропонувати більш якісне реформування механізму кредитування сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сільське господарство є однією з небагатьох галузей вітчизняної економіки, яка в сучасних складних умовах демонструє зростання обсягів виробництва, забезпечує надходження значного обсягу валютної виручки. Стратегічне значення сільського господарства визначається і тим, що воно безпосередньо формує продовольчу безпеку країни, забезпечує зайнятість п'ятої частини працездатного населення, має вагомий вплив на розвиток сільських територій.

Основна мета аграрної політики на сучасному етапі розвитку аграрних відносин в Україні може бути визначена як підвищення конкурентоспроможності вітчизняної сільськогосподарської продукції на внутрішньому та міжнародних аграрних ринках. Якщо розглядати весь комплекс актуальних питань і проблем, що існує на сьогодні в сільському господарстві України, то їх можна звести до однієї проблеми – відсутність або нестача коштів для поповнення оборотних та відновлення основних засобів виробництва.

Разом із тим розробляються і набувають практичного застосування нові механізми банківського, комерційного та вексельного кредитування. У ринкових умовах сільськогосподарське виробництво ефективно не функціонуватиме без залучення коштів. Труднощі з реалізацією продукції і зниження обсягів державної бюджетної підтримки загострили потребу у кредитуванні сільськогосподарських підприємств. Не є таємницею те, що для вітчизняних суб'єктів господарювання грошові ресурси є неабияким дефіцитом [1, с. 21].

Для стабільного функціонування виробничого процесу сільськогосподарським підприємствам слід мати певні запаси матеріальних і фінансових ресурсів. Закономірним явищем для підприємств галузі є формування ресурсів, в першу чергу, за рахунок власних джерел (рис. 1).

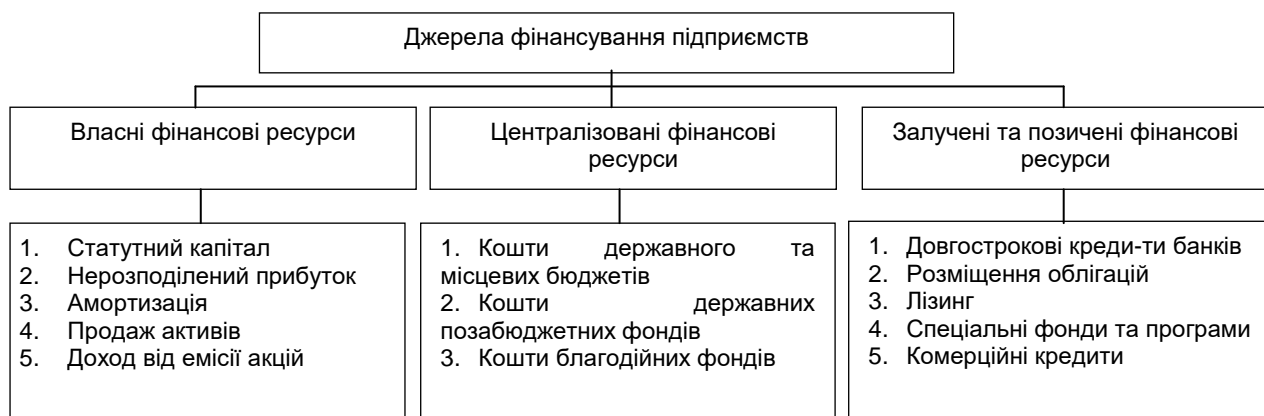

Рис. 1. Джерела фінансування підприємств

Джерело: [2, с. 170]

На жаль, специфічні особливості сільськогосподарського виробництва, зокрема сезонність, не дозволяють забезпечити безперервність процесу виробництва продукції, дотримання технології виключно за рахунок власних фінансових ресурсів.

В Україні проблема кредитування аграрного сектору перебуває під наглядом Уряду. Запроваджено державну програму фінансової підтримки сільськогосподарських товаровиробників, яка набула позитивних тенденцій. Однак, на сьогодні ще не повністю подолано всі перешкоди на шляху до покращення системи кредитування аграріїв. Аграрний сектор потребує державної підтримки через кредитне забезпечення сільськогосподарських товаровиробників [3, с. 98].

Проблемами кредитування сільськогосподарських підприємств банками є: підвищення фінансових ризиків, спричинене отриманням кредиту, у перспективі може призвести до втрати фінансової стійкості і навіть платоспроможності; відсутність у позичальників ліквідного забезпечення

кредитів; високі кредитні відсотки; довга процедура розгляду можливості отримання кредиту; вплив сезону на сільськогосподарське виробництво і залежність від природно-кліматичних умов; катастрофічне падіння родючості ґрунтів та зростання їх ерозії; непостійне законодавство, нестабільність фінансової та політичної системи; неможливість отримання кредиту на створення сільськогосподарського підприємства «з нуля» [4, с. 118].

Досвід банківського кредитування підприємств аграрної галузі свідчить, що збитковість галузі, відсутність ліквідної застави, висока ймовірність неповернення кредитів та недосконалість законодавчих механізмів робили їх непривабливими для банків. Значний ризик неповернення кредитів змушує банки встановлювати високу відсоткову ставку за цими кредитами [5].

Важливим питанням у кредитуванні сільськогосподарського виробництва є рівень повернення наданих кредитів. Головна причина неповернення (або несвоєчасного повернення) кредитів – це: по-перше, високі відсоткові ставки; по-друге, низький рівень доходності виробництва; по-третє, недостатній розвиток страхування сільськогосподарської діяльності. Наведені причини стримують подальший розвиток кредитного забезпечення підприємств агропромислового комплексу.

Активний розвиток кредитування сільськогосподарського виробництва за рахунок власних джерел потребує зростання його ефективності, збільшення кількості прибуткових підприємств. На жаль протягом декількох років зміцнення фінансового стану сільськогосподарських підприємств не відбувається. Фінансове забезпечення підприємств АПК, у тому числі сільськогосподарських товаровиробників, в умовах низького рівня банківського кредитування вимушені працювати за рахунок власних ресурсів, частка яких у виробничій діяльності недостатня для нормального фінансування. Обмеженість власних коштів змушує аграрні підприємства сподіватися на підтримку з боку держави й зумовлює необхідність розвивати як банківські, так і партнерські форми кредитування.

Таким чином, основними проблемами кредитного забезпечення аграрного сектору економіки є недостатність кредитних ресурсів для здійснення розширеного відтворення та розвитку середнього і малого бізнесу на селі; висока вартість банківських кредитів; складність процедур одержання кредитів; неможливість надання у заставу земельних ділянок сільськогосподарського призначення або прав оренди на них; відсутність гарантійного механізму при залученні кредитів.

До основних факторів, що обмежують привабливість аграрної сфери України для кредитного забезпечення відносяться: низький рівень кредитоспроможності сільськогосподарських товаровиробників і відсутність у них прийнятого кредитного забезпечення. Високий рівень зносу основних засобів (70-80 %) та моральна застарілість свідчить про неможливість їх бути високоліквідним об'єктом застави [6, с. 53].

В АПК України зосереджено близько 16% кредитного портфеля банків. Це чимало, з огляду на ризики банків при роботі в цьому напрямку. Однак нерозв'язаність питань із правом селян віддавати під заставу землю не сприяє розвитку банківського кредитування і відповідно гальмує розвиток кредитування сільгоспвиробництва.

З іншого боку, перешкодами на шляху збільшення агрокредитування є відсутність традицій роботи агросектору в ринкових умовах, низька культура роботи позичальників із кредитами й недостатній рівень знань позичальників про ринок кредитних послуг, які більшою мірою стосуються саме невеликих фермерських господарств. В останніх існує висока залежність кредитоспроможності від таких непередбачених факторів, як погодні умови, висока зношеність основних засобів, не диверсифікованість бізнесу (наприклад, якщо господарство займається тільки рослинництвом, то несприятливі погодні умови в такому випадку ставлять під загрозу результат діяльності в цілому й погашення кредиту в тому числі) [7, с. 268].

В цілому Україна використовує світовий досвід пільгового кредитування сільськогосподарських підприємств. Сільське господарство – основа економіки будь-якої країни. Навіть найрозвиненіші промислові країни вкладають дуже великі кошти в розвиток вітчизняного сільського господарства. Криза в сільському господарстві і спад його виробництва відразу завдає важкого удару по всій економіці, оскільки призводить до втрати величезної кількості безкоштовних природних ресурсів, і ці втрати доводиться оплачувати при імпорті продовольства [8].

Висновки та подальші дослідження. Досліджуючи питання кредитування сільськогосподарських підприємств, слід підкреслити, що кредитне забезпечення сільського господарства – це цілісна система взаємопов'язаних елементів, яка передбачає надходження кредитних ресурсів суб'єктам господарювання на ринкових умовах з урахуванням об'єктивних особливостей галузі.

Крім того, до основних напрямів формування повноцінної системи кредитування сільськогосподарських товаровиробників належать: зміна нормативно-правової бази у сфері кредитування АПК, зокрема удосконалення механізму надання часткової компенсації; законодавче врегулювання прав і обов'язків учасників кредитного процесу, забезпечення належної державної підтримки у сфері пільгового кредитування.

Література

1. Олійник О.В. Аналіз фінансового стану аграрних підприємств як передумова їх довгострокового банківського кредитування / О.В. Олійник // Економіка. Фінанси. Право. Щомісячний інформаційно – аналітичний журнал. – 2003. – № 1. – С. 20-24.
2. Самойлова Т.А. Джерела формування фінансового капіталу підприємства / Т.А. Самойлова // Облік і фінанси АПК. – 2011. – № 1. – С. 169-174.
3. Гудзь О.Є. Кредитування і банківське обслуговування підприємств агропромислового виробництва: сучасні тенденції та особливості / О.Є. Гудзь. – К. : ННЦ ІАЕ, 2005. – 170 с.
4. Содома Р.І. Кредитна підтримка банками сільськогосподарських підприємств України / Р.І. Содома // Облік і фінанси АПК. – 2011. – № 3 (52). – С. 118-121.
5. Колотуха С.М. Кредитування сільськогосподарських підприємств як ефективне джерело інвестиційної діяльності / С.М. Колотуха // Економіка АПК. – 2009. – № 1. – С. 89-96.
6. Стецюк П.А. Трансформація матриці банківського кредитування сільськогосподарських підприємств / П.А. Стецюк, О.Є. Гудзь, А.В. Войтюк // Економіка АПК. – 2013. – № 12. – С. 49-55.
7. Яворська Т.І. Вдосконалення фінансово-кредитного забезпечення малого бізнесу в сільському господарстві / Т.І. Яворська // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Сер. : Економічні науки. – 2010. – Вип. 25(1). – С. 268-273.
8. Graham Harrison. VAT Refunds: A Review of Country Experience / Graham Harrison. Russell Krelover. // IMF Working Paper WP/05/218/ – 2005. – P. 8

References

1. Oliinyk, O.V. (2003), "Analysis of the financial condition of agricultural enterprises as a prerequisite for their long-term bank loans", *Ekonomika. Finansy. Pravo*, no.1, pp. 20-24.
2. Samoilova, T.A. (2011), "Sources of finance capital company", *Oblik i finansy APK*, no. 1, pp. 169-174.
3. Gudzy, O.Ye. (2005), *Kredytuvannia i bankivske obsluhovuvannia pidpriemstv ahropromyslovoho vyrobnytstva: suchasni tendentsii ta osoblyvosti* [Lending and banking enterprises of agroindustrial production: current trends and features], NNTs IAE, Kyiv, Ukraine, 170 p.
4. Sodoma, R.I. (2011), "The credit support banks farms Ukraine", *Oblik i finansy APK*, no. 3 (52), pp. 118-121.
5. Kolotukha, S.M. (2009), "Loans farm as an effective source of investment", *Ekonomika APK*, no.1, pp. 89-96.
6. Stetsiuk, P.A., Gudzy, O.Ye. and Voitiuk, A.V. (2013), "The transformation matrix bank lending farms", *Ekonomika APK*, no. 12, pp. 49-55.
7. Yavorska, T.I. (2010), "Improving the financial and credit support of small business in agriculture", *Zbirnyk naukovykh prats Cherkaskoho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu. Serii: Ekonomichni nauky*, issue 25 (1), pp. 268-273.
8. Harrison, G. and Krelover R. (2005), VAT Refunds: A Review of Country Experience, *IMF Working Paper*, no. 5(218), 8 p.

Рецензент: д.е.н., професор Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького П.М. Музика